

Martin Björklund & Seppo Puustinen (toim.)

Maailman kauppajärjestö

WTO

Sopimuskäytäntöä ja
taustoja

Käsikirja opiskelun ja käytännön työn tueksi

 Taloustieto Oy

Kansi: Virpi Haavisto, Avantage Oy, Helsinki

ISBN 951-628-444-2

Kustantaja: Taloustieto Oy, Helsinki 2006

Painatus: Yliopistopaino, Helsinki 2006

Esipuhe

Suomen taloudellisen hyvinvoinnin perusta on luotu ulkomaankaupan avulla. Sääntöperustainen kauppajärjestelmä, ensin GATT-sopimus ja sittemmin WTO, on tarjonnut ennustettavan ja vakaan toimintaympäristön vientimme kehittämiselle. Kauppajärjestelmää on kehitetty vuosien kuluessa kauppaneuvottelukierroksilla, joihin Suomi on aktiivisesti osallistunut. Olemme pyrkineet markkinoita avaamalla lujittamaan taloudellisen kasvun edellytyksiä.

Kansainvälisen talous- ja kauppapolitiikan harrastus, saatikka näiden opettaminen, eivät kuitenkaan ole juurtuneet osaksi suomalaista toimintakulttuuria. Ulkoasiainministeriön kauppapoliittinen osasto on edelleenkin ainoita paikkoja, jotka tarjoavat työskentelymahdollisuuden näiden kysymysten ytimessä. Kauppapolitiikkaa sivuavaa opetusta järjestetään hajanaisesti osana muuta yliopistojen opetustoimintaa, mutta laajemmille ja syventäville opinnoille ei ole paikkaa.

Professori Kari Joutsamon GATT-järjestelmää käsittelevän perusteoksen ilmestymisestä on kulunut runsaat kaksikymmentä vuotta. Kirjan ilmestymisen jälkeen on perustettu Maailman kauppajärjestö WTO ja monenkeskisten sääntöjen soveltamisala on laajentunut. Uudelle ajantasaiselle WTO-järjestelmää käsittelevälle perusteokselle oli siten selkeä tarve.

Ulkoasiainministeriö suhtautui alun alkaen innostuneesti ajatukseen uuden perusteoksen kirjoittamisesta, kun sen tukea haettiin kirjoittamisprojektille. Haluan esittää kiitoksemme artikkelien kirjoittajille kaikesta siitä vaivannäöstä ja asialle omistautumisesta, jota tämän kirjan laatiminen on vaatinut. Samoin kiitoksemme myös jo nyt edesmenneelle professori Kari Joutsamolle, jonka ajattelutyön tulosta julkaistava kirja osittain on.

Toivon mukaan kirja herättää keskustelua paitsi WTO-järjestelmän toiminnasta ja merkityksestä, myös innostusta kansainvälisen kauppapolitiikan ja -oikeuden opettamiseen sekä opiskeluun.

Helsingissä 23.10.2006

Jorma Korhonen

Osastopäällikkö

Ulkoasiainministeriö / Kauppapoliittinen osasto

Toimittajien esipuhe

Tämän kirjan tarkoituksena on kokonaiskuvan antaminen *Maailman kauppajärjestöstä (WTO)*. Kirjan päämääränä ei ole nykyisen kansainvälisen kauppajärjestelmän kritiikki, eikä se pääsääntöisesti sisällä esityksiä siitä, miten asioiden pitäisi olla. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole ollut olemassa olevien ongelmien ja ristiriitojen silottelemine. Meneillään olevaa Dohan neuvottelukierrosta ei myöskään seuraavassa laajemmin analysoida. Monenkeskiset kauppaneuvottelut ovat perinteisesti pohjautuneet ”*mistään ei ole sovittu ennen kuin kaikesta on sovittu*” -periaatteeeseen, joten kommentoinnilla ei ole tätä kirjoitettaessa kohdetta.

Kirjan alkuvaiheet juontavat juurensa Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan käytäville, jossa Seppo Puustinen esitti professori Kari Joutsamolle ajatuksen Maailman kauppajärjestöä koskevan kirjan kirjoittamisesta. Kari inostui hankkeesta olihan hänen vuonna 1984 julkaistu *GATT-järjestelmä* menettänyt WTO:n syntymisen myötä terävimmän kärkensä. Professori Joutsamon poismenon jälkeen hanke oli pitkään käymistilassa ja mutkikkaiden vaiheiden kautta kirjoittajatiimi hakeutui nykyiseen muotoonsa. Kauppapolitiikan harastusta on pienessä maassa kohtuullisen vähän ja halukkaita kirjoittajia vieläkin vähemmän.

Kirja koostuu yhdeksästä aineellisesta luvusta seuraten Maailman kauppajärjestön perustamissopimuksen ja sen liitesopimusten rakennetta. Järjestön tulevaisuuden näkymiä on hahmoteltu kirjan viimeisessä luvussa.

Lämmin kiitos ulkoasiainministeriölle rahoituksesta, asiantuntemuksesta sekä kunnioitettavasta pitkäjänteisyydestä.

Tekijät toivovat kirjan edistävän kansainvälisen kaupan sääntelystä käytävää keskustelua Suomessa. Toivomme myös saavamme palautetta aiheen parissa työskenteleviltä ja asiasta kiinnostuneilta.

Helsingissä 23.10.2006

Martin Björklund

Seppo Puustinen

Kirjoittajat

Kari Bergholm

Kari Bergholm (DI) on eläkkeellä ulkoasiainministeriön kauppapoliittiselta osastolta, jossa hän hoiti mm. kaupan teknisiin esteisiin (TBT) sekä terveys- ja kasvinsuojelutoimiin (SPS) liittyviä asioita. WTO:n perustamiseen johtaneissa neuvotteluissa hän toimi näissä asioissa Pohjoismaiden puhemiehenä. WTO:n perustamisen jälkeen hänet valittiin SPS-komitean ensimmäiseksi puheenjohtajaksi. Hän on myös osallistunut kahteen SPS-asioita käsitelleeseen WTO:n riitojenratkaisupaneeliin puheenjohtajana ja jäsenenä. Viime vuodet hän on toiminut konsulttina EU:n, UNCTADin ja SIDA:n kehitysyhteistyöprojekteissa useissa Aasian ja Itä-Euroopan maissa.

Martin Björklund

Martin Björklund on julkisoikeuden yliopettaja (vs.) Helsingin Yliopistossa (Svenska Social- och Kommunalhögskolan). Aikaisemmin (1998-2000) hän on toiminut kauppaja teollisuusministeriön virkamiehenä työskennellen mm. yhteisön laajentumiseen liittyvien kysymysten parissa. Erik Castrén Instituutin tutkijana Martin teki Ulkoministeriölle tutkimukset EU:n pakotepolitiikasta sekä WTO:n riitojenratkaisujärjestelmän vaikutuksesta kehitysmaihin. Nykyisin hän luennoi Helsingin Yliopistossa WTO:n riitojenratkaisusta sekä kirjoittaa aiheesta väitöskirjaa oikeustieteen kansallisen tutkijakoulun (OMY) ja Globalin hallinnan tutkimuksen huippuyksikön yhteydessä.

Kati Kulovesi

Kati Kulovesi (OTK, LL.M) on erikoistunut kansainväliseen talous- ja ympäristöoikeuteen, erityisesti WTO:hon, Kioton pöytäkirjaan sekä kansainväliseen päästökauppaan ja tekee alaan liittyviä konsulttitoita mm. Maailmanpankille, International Institute for Sustainable Developmentille (IISD) ja erilaisille suomalaisille organisaatioille. Hän on julkaissut useita kansainväliseen oikeuteen ja WTO:hon liittyviä artikkeleita suomalaisissa ja kansainvälisissä julkaisuissa, toiminut harjoittelijana FIELDisä Lontoossa sekä vieraillevana tutkijana European University Institutessa, Firenzessä. Hän viimeistelee parhaillaan WTO:n riidanratkaisujärjestelmää koskevaa väitöskirjaansa London School of Economicsissa.

Jouko Nieminen

Jouko Nieminen työskentelee Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry:ssä. Koulutukseltaan hän on valtiotieteiden maisteri ja on työskennellyt vuodesta 1978 lähtien kauppapolitiikan parissa eri tehtävissä.

Seppo Puustinen

Seppo Puustinen (OTK, VTM) toimii neuvoksena asianajotoimisto Squire, Sanders & Dempsey Brysselin toimistossa (www.ssd.com) erityisenä työnsarkanaan tavaroiden tuontiin (esim. polkumyynti, valtioneuvosto, suojatoimet, tullaus) sekä vientiin (esim. kaksi-

käyttö- ja militäärituotteet) liittyvät toimenpiteet. Hän on myös edustanut asiakkaita WTO:n riitojenratkaisussa sekä osallistunut riita-asian käsittelyyn EY:n ensimmäisen asteen tuomioistuimessa. Ennen siirtymistään yksityiselle sektorille Seppo vaikutti virkamiehenä kauppaja- ja teollisuusministeriössä (1990-1998) sekä kansallisena asiantuntijana EU:n komissiossa (1998-2001).

Ben Rapinoja

Ben Rapinoja (OTK, VT) on asianajaja ja Asianajotoimisto Borenius & Kemppinen Oy:n partneri. Hänen praktiikkansa on keskittynyt immateriaalioikeuksiin ja liikejuridiikkaan, minkä lisäksi Benillä on erityinen kokemus patentti- ja tavaramerkkioikeudenkäynneistä. Ennen siirtymistään asianajotoimintaan hän työskenteli 1990-luvulla useita vuosia kauppaja- ja teollisuusministeriössä hallitussihteerinä vastuualueenaan teollisoikeudet ja niihin liittyvän lainsäädännön valmistelu. Hän osallistui myös TRIPS-sopimuksen täytäntöönpanon valmisteluihin Suomessa. Ben on edustanut Suomen valtiota myös useissa immateriaalioikeudellisissa asiantuntijatyöryhmissä EU:n eri instituutioissa, Euroopan patenttivirastossa, WIPOssa ja WTO:n alaisessa TRIPS-neuvostossa.

Tuomas Tapio

Tuomas Tapio (Ph.D., Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales, Geneve) toimii johdon neuvonantajana ulkoasiainministeriön kauppapoliittisella osastolla. Tuomas on työskennellyt ulkoasiainhallinnon eri tehtävissä vuodesta 1997 – joista vuodet 2000-2003 Suomen OECD-edustustossa Pariisissa. Hänen erityisalojaan ovat kauppapolitiikka, EU:n taloudelliset ulkosuhteet sekä globaalitalouden kehitykseen liittyvät kysymykset. Tuomas on osallistunut useisiin kansainvälisiin sopimusneuvotteluihin ja edustanut Suomea alan asiantuntijatyöryhmissä EU:ssa, OECD:ssä ja WTO-järjestelmän puitteissa.

Sisälllys

Esipuhe	3
Toimittajien esipuhe	4
Kirjoittajat	5
Lyhenneluettelo	23
GATT/WTO – luettelo riita-asioista	25
EY:n tuomioistuimen ja EY:n Ensimmäisen asteen tuomioistuimen tapaukset	32
Pysyvän kansainvälisen ja Kansainvälisen tuomioistuimen tuomiot	32
I	
MONENKESKISEN JÄRJESTELMÄN TAUSTAT. <i>Martin Björklund</i>	33
1 GATT ja sodan varjot	35
2 Perusteluja: teorioita ja vastateorioita	35
2.1 Vapaakaupan ja monenkeskisen järjestelmän suhde	37
3 Periaatteita	38
3.1 Suosituimmuusperiaate	39
3.2 Tuontitullien sitominen ja alentaminen	39
3.3 Kansallinen kohtelu	39
4 Poikkeuksia	40
4.1 Siirtomaakauppa	40
4.2 Alueelliset järjestelyt	41
4.3 Maatalous	42
4.4 Markkinahäiriöt ja viennin rajoitukset – esimerkkinä tekstiilikauppa	43
5 GATTin ongelmat ja WTO:n lyhyt syntyhistoria	44
5.1 Uudet aiheet ja yksipuolisten toimien uhka	45
5.2 Riitojenratkaisujärjestelmä	46
5.3 Viimeinen GATT-neuvottelukierros ja ”Uruguay’n kierros”	47
5.4 Kymmenisen vuotta myöhemmin	48
Valikoitu kirjallisuusluettelo	48
Alaviitteet	49
II	
PERUSTAMISSOPIMUS, ORGANISAATIO JA PÄÄTÖKSENTEKO. <i>Martin Björklund</i>	53
1 Perustamissopimus	55
2 Järjestö	56
2.1 Organisaatio	57
2.2 Sihteeristö	59
3 Päätöksenteko	59
3.1 Konsensusperiaate	59
3.2 Äänestäminen	60
3.3 Sopimusten muuttaminen	60
3.4 Jäsenistön sopimustulkinnat vs. riitojenratkaisu	61
3.5 Poikkeusluvut	61
3.6 Uusien jäsenten hyväksyminen	62
Valikoituja teoksia aiheesta	62
Alaviitteet	62

III GATT 1994

A	YLEISTÄ GATT 1994 -SOPIMUKSESTA.	
	<i>Kati Kulovesi & Seppo Puustinen</i>	65
1	Uruguayn kauppakierroksen päätös	67
2	WTO-sopimus: tavoitteet, toimintamuodot ja rakenne	67
	2.1 Tavoitteet	67
	2.2 Toimintamuodot	67
	2.3 Rakenne	68
3	Tavarakaupmääräykset: yleistä	69
4	GATT 1994	70
	4.1 Historiaa: GATT 1947	70
	4.2 GATT 1994:n rakenne	71
	4.3 GATT 1994:n yleinen sisältö	72
	4.4 GATT 1994:n soveltamisala	72
	4.5 Suhde muihin sopimuksiin	73
	Lähteet	74
	Alaviitteet	75
B	GATT 1994, OSA I, ARTIKLAT I - II.	
	<i>Kati Kulovesi & Seppo Puustinen</i>	77
	Yleinen suosituimmuuskohtelu (Artikla I)	79
1	Syrjimättömyys	79
2	Yleinen suosituimmuuskohtelu	79
	2.1 Pääasiallinen sisältö	79
	2.2 MFN-periaatteen ulottuvuus	80
	2.2.1 Kriteeri	80
	2.2.2 "Etu, suosinta, etuoikeus ja vapautus"	81
	2.2.3 Tuotteiden "samuus"	81
	2.2.4 "Välittömästi ja ehdoitta"	81
	2.3 Poikkeukset MFN-periaatteesta	82
	2.3.1 Alueellinen yhteistyö	82
	2.3.2 Kehitysmaiden suosiminen	83
	2.3.3 WTO-sopimuksen XIII artikla	84
	2.3.4 Muut poikkeukset	84
	2.4 Suosituimmuuskohtelu muissa GATT 1994:n tavarakauppa-	
	määräyksissä	84
	2.5 MFN-periaate muissa WTO-sopimuksissa	85
	Lähteet	86
	Alaviitteet	87
	Tullit (Artikla II)	89
1	Taustaa	89
2	Tullien monenkeskinen sääntely	89
	2.1 GATT 1994:n II artikla	89
	2.2 Tullisidonnan käytännön merkitys	91
	2.3 Myönnytysluettelot	92
	2.4 Tullimyönnytysten kiertämisen estäminen	93
	Lähteet	94
	Alaviitteet	95

C	GATT 1994, OSA II, ARTIKLAT III - XXIII.	97
	<i>Kati Kulovesi & Seppo Puustinen</i>	
	Kansallinen kohtelu (Artikla III)	99
1	Yleistä	99
2	Oikeudellinen viitekehys	99
2.1	Yleisperiaate	99
2.2	Kansallinen kohtelu sisäisessä verotuksessa	100
2.2.1	Samaa tuotetta koskeva sisäinen verotus	100
2.2.2	Kilpailevien tuotteiden ja substituuttien sisäinen verotus	101
2.3	Kansallinen kohtelu sisäisessä sääntelyssä	102
2.4	Poikkeukset kansallisesta kohtelusta	104
2.4.1	Julkiset hankinnat	104
2.4.2	Kansalliset tukipalkkiot	104
2.4.3	GATT 1994:n XVIII artiklan C-osa	105
2.4.4	Muut poikkeukset	105
2.5	Kansallinen kohtelu muissa määräyksissä ja sopimuksissa	105
	Lähteet	106
	Alaviitteet	107
	Elokuvia koskeva erityismääräys (Artikla IV)	109
	Lähde	109
	Alaviite	109
	Kauttakulkuvapaus (Artikla V)	110
1	Yleistä	110
2	Pääasiallinen aineellinen sisältö	110
	Lähteet	111
	Alaviitteet	111
	Vastatoimet polkumyyntiin ja valtiontukeen (Artikla VI)	
	<i>Liitesopimuksia koskeva jakso: Seppo Puustinen</i>	112
A	Vastatoimien kansainvälisoikeudellinen perusta	112
B	Vastatoimien taustaa	113
1	Vastatoimien historiaa	113
2	GATT 1947:n VI artikla ja sen täsmentäminen	114
2.1	Soveltamisongelmat	114
2.2	Määräysten täsmentäminen ennen Uruguayn kierrosta	114
2.2.1	Vuoden 1967 polkumyyntikoodi	114
2.2.2	Vuoden 1979 polkumyyntikoodi	115
2.2.3	Vuoden 1979 tasoitustullikoodi	115
2.3	Uruguayn kierroksen neuvottelutulos	116
2.3.1	Yleistä	116
2.3.2	Polkumyyntisopimus	116
2.3.3	Tasoitustullisopimus	117
C	Polkumyyntin määrittäminen	117
1	Käsitteet	117
2	Normaaliarvon määrittäminen	118
2.1	Yleistä	118
2.2	Pääsääntö	118
2.3	Toissijainen menetelmä: kolmasmaavientihinta	119
2.4	Toissijainen menetelmä: laskennallinen normaaliarvo	119

	2.4.1	Tarkoitus	119
	2.4.2	Kustannusten ja voiton määrittäminen	120
3		Vientihinnan määrittäminen	121
4		Normaaliarvon ja vientihinnan vertaaminen	121
	4.1	Tasapuolisuus	121
	4.2	Oikaiseminen	122
	4.3	Maksuvaluutan muuntaminen	123
5		Polkumyymtimarginaali	123
	5.1	Johdanto	123
	5.2	Polkumyymtimarginaalin määrittäminen	124
	5.3	Polkumyymtimarginaalin määrääminen muulle kuin markkina- talousmaalle	127
D		Valtiontuen määrittäminen	127
1		Valtiontuki kansainvälisessä kaupassa	127
2		Valtiontuen luokittelua	128
3		WTO:n valtiontukimääräykset	129
4		WTO:n tasoitustullisopimus	129
	4.1	Yleistä	129
	4.2	Valtiontuki	129
	4.2.1	Määritelmä	129
	4.2.2	Vaatus taloudellisesta myötävaikuttamisesta	130
	4.2.3	Vaatus tuesta johtuvasta edusta	130
	4.3	Vaatus tuen erityisyydestä	131
5		Tukimuodot ja oikeuskeinot	131
	5.1	Yleistä	131
	5.2	Punaiset (kielletyt) tuet	132
	5.2.1	Yleistä	132
	5.2.2	Vientituki	132
	5.2.3	Kotimaisuusasteeseen liittyvät tuet	133
	5.2.4	Eriyinen oikeuskeino	133
	5.3	Vihreät (riitauttamattomat) tuet	134
	5.3.1	Yleistä	134
	5.3.2	Muodot ja edellytykset	134
	5.3.3	Eriyiset oikeuskeinot	135
	5.4	Keltaiset (riitautettavat) tuet	136
	5.4.1	Valtiontuki ja haitalliset vaikutukset	136
	5.4.2	Eriyiset oikeuskeinot	137
	6	Tasoitustullien soveltaminen	137
	6.1	Yleistä	137
	6.2	Tasoitustullien soveltamisala	138
	6.3	Tuen laskeminen: vastaanottajalle koitunut hyöty	138
E		Vahingon määrittäminen polkumyynti- ja tasoitustullitutkimuksessa	139
1		”Vahinko”	139
2		”Kotimainen tuotannonala”	139
3		Olellaisen vahingon määrittäminen	140
	3.1	Yleistä	140
	3.2	Tuonnin määrä ja hinta	141
	3.3	Kumulaatio	142
	3.4	Tuonnin seurausvaikutukset	142
	3.5	Olellaisen vahingon uhka	142
	3.6	Tuotannonalan perustamisen olennainen viivästyminen	143
4		Kausaliteetin määrittäminen	143

F	Menettely polkumyynti- ja tasoitustullitutkimuksissa	144
1	Tutkinnan avaaminen	144
	1.1 Tutkinnan avaamista koskeva hakemus	144
	1.2 Hakijan asiavaltuus	145
	1.3 Hakemuksessa esitetyn näytön riittävyys	145
2	Tutkimus	146
3	Yhteistyöstä kieltäytyminen	146
4	Otanta	147
5	Asianosaisoikeudet	147
G	Vastatoimet polkumyyntiin ja valtiontukeen	149
1	Yleistä	149
2	Väliaikaiset toimenpiteet	150
3	Lopulliset toimenpiteet	150
	3.1 Käyttöön ottaminen	150
	3.2 Kantaminen	150
	3.3 Hintasitoumukset	151
H	Julkinen tiedonanto ja selonteko päätöksestä	151
I	Vastatoimen voimassaolo ja siihen kohdistuvat tarkastelut	152
1	Päätymistä koskeva tutkimus	152
2	Välivaiheen tutkimus	152
3	Polkumyyntitulliin kohdistuvat eritystilanteet	153
	3.1 Uuden viejän tutkimus	153
	3.2 Kiertämistä koskeva tutkimus	153
	3.3 Tullinpalautustutkimus	154
4	Oikeudellinen tarkastelu	155
J	Kehitysmääjäsenten erityiskohtelu	155
K	Sopimusten hallinnointi ja riitojen ratkaiseminen	156
1	Komiteatyö	156
2	Riitojen ratkaiseminen	157
	Lähteet	158
	Alaviitteet	163
Tullausarvo (Artikla VII)		
	<i>Liitesopimuksia koskeva jakso: Seppo Puustinen</i>	183
1	Johdanto	183
2	Taustaa	184
3	GATT 1994:n VII artikla ja WTO:n tullausarvosopimus	185
4	Tullausarvosäännöstö	185
	4.1 Yleistä	185
	4.2 Kauppa-arvo	186
	4.2.1 Arvonmäärityksen kohteena olevan tuonnin kauppa-arvo	186
	4.2.2 Kauppahinnan oikaiseminen	186
	4.3 Milloin kauppa-arvoa ei voida soveltaa?	187
	4.4 Tullin epäily kauppa-arvon todenperäisyydestä	189
	4.5 Toissijaiset perusteet	189
	4.5.1 Yleistä	189
	4.5.2 Saman tai vastaavan tavaran kauppa-arvo	189
	4.5.3 Laskujohtoinen arvo	190
	4.5.4 Laskennallinen arvo	190
	4.5.5 Sallitut ja kielletyt arvonmääritysmenetelmät	190
5	Kehitysmaiden erityis- ja erilliskohtelu	191
6	Toimielimet ja riitojen ratkaiseminen	191

12

Lähteet	192
Alaviitteet	197
Tullaukseen liittyvät palvelumaksut (Artikla VIII)	201
Lähteet	202
Alaviitteet	202
Alkuperämerkinnät (Artikla IX)	203
Lähteet	204
Alaviitteet	204
Ulkomaankauppaa koskevan sääntelyn läpinäkyvyys (Artikla X)	205
Lähteet	206
Alaviitteet	206
Määrällisiä rajoituksia koskeva yleiskielto (Artikla XI)	207
1 Taustaa	207
2 Yleiskielto	207
3 Yleiskiellon suhde syrjäntäkieltoon ja tullisidontoihin	208
4 Poikkeukset yleiskieltoon	209
Lähteet	210
Alaviitteet	211
Kauppan rajoittaminen maksutasevaikeuksissa (Artikla XII)	212
1 Maksutaseongelma	212
2 Normatiivinen perusta	212
2.1 GATT 1994	212
2.2 Vuoden 1979 maksutasejulkilausuma	213
2.3 WTO:n maksutasesopimus	214
3 Maksutaseneuvottelut	214
Lähteet	216
Alaviitteet	217
Määrällisten rajoitusten hallinnoiminen (Artikla XIII)	219
Lähteet	221
Alaviitteet	221
Poikkeukset määrällisten rajoitusten hallinnoimista koskevasta syrjäntäkiellosta (Artikla XIV)	222
Lähteet	222
Alaviitteet	222
Valuuttajärjestelyt (Artikla XV)	223
1 Taustaa	223
2 GATT:n XV artikla	223
3 Määräykset muissa WTO-sopimuksissa	224
Lähteet	225
Alaviitteet	225
Valtiontuki (Artikla XVI)	227
Lähteet	229
Alaviitteet	229

Valtion kaupalliset yritykset (Artikla XVII)	231
1 Taustaa	231
2 "Valtion kaupallinen yritys"	231
3 Aineelliset periaatteet	232
3.1 Syrjäntäkielto	232
3.2 Tuontimonopolit	233
3.3 Määrälliset rajoitukset	234
3.4 Jäsenen velvollisuudet	234
4 Sopimusrikkomuksen oikeuttaminen	234
5 Läpinäkyvyys	235
Lähteet	236
Alaviitteet	237
Valtion tuki taloudelliselle kehitykselle (Artikla XVIII)	239
1 Yleistä	239
2 Yleiset määräykset	239
3 Tuotannonalan perustaminen	240
3.1 Tarkoitus	240
3.2 Tullisidonnan uudelleenneuvottelemine	240
3.3 Muut toimenpiteet	241
4 GATT 1994:n XVIII artiklan B-osa	241
5 GATT 1994:n XVIII artiklan D-osa	241
Lähteet	242
Alaviitteet	242
Tuotekohtaiset suojatoimet (Artikla XIX)	
<i>Liitesopimuksia koskeva jakso: Seppo Puustinen</i>	244
A Suojatoimien monenkeskinen sääntely	244
B Tuotekohtaiset suojatoimet	244
1 Johdanto	244
2 Tuotekohtaisten suojatoimien taustaa	245
2.1 Rakennesopeutus ja kilpailukyky	245
2.2 GATT 1947 XIX artiklan soveltamisongelmat	245
2.3 "Harmaan alueen" toimet	247
2.4 Tokion kierroksen neuvottelut	247
C WTO-määräykset	248
1 GATT 1994:n XIX artikla	248
2 WTO:n suojatoimisopimus	248
2.1 Tavoitteet	248
2.2 Soveltamisala	248
2.3 Soveltamisedellytykset	249
2.4 Suojatoimitutkimus	249
2.5 Tuonnin kasvu	249
2.5.1 "Ennakolta arvaamattomuus"	249
2.5.2 Muut kriteerit tuonnin kasvulle	250
2.5.3 Absoluuttinen tai suhteellinen kasvu	250
2.6 Vahinko	251
2.6.1 Käsitteet	251
2.6.2 Vahingon määrittäminen	252
2.6.3 Syy-yhteys	252
2.7 Suojatoimen soveltaminen	253
2.7.1 Yleistä	253

2.7.2	Väliaikaiset suojoitoimet	254
2.7.3	Syrjimättömyys	254
2.8	Suojoitoimen kesto ja tarkastelut	255
2.9	Myönnytykset ja vastatoimet	255
2.10	Harmaan alueen toimenpiteet	256
3	Institutionaaliset määräykset	256
4	Erityiskysymys: Kiina	256
	Lähteet	258
	Alaviitteet	260
Yleiset sopimuspoikkeukset (Artikla XX)		266
1	Yleistä	266
2	Soveltamisedellytykset	266
2.1	Artiklan rakenne: johtolause ja aineelliset määräykset	266
2.2	Ihmisten, eläinten tai kasvien elämän tai terveyden suojeleminen	268
2.3	Säännösten noudattamisen varmistamiseksi välttämättömät toimenpiteet	269
2.4	Rajallisten luonnonvarojen suojeleminen	270
2.5	Luonnonvarojen suojelua sekä XX artiklan johtolausetta koskeva oikeuskäytäntö	270
	Lähteet	272
	Alaviitteet	273
Turvallisuuspoikkeukset (Artikla XXI)		276
	Lähde	276
	Alaviitteet	276
Neuvottelut (konsultaatiot) (Artikla XXII)		277
	Lähteet	278
	Alaviitteet	278
Riidat (Artikla XXIII)		279
1	Yleistä	279
2	Kanneperusteet ja -tyypit	279
2.1	Yleistä	279
2.2	Etujen mitätöityminen tai väheneminen	279
2.2.1	Loukkauskanteet	279
2.2.2	Muut kuin loukkauskanteet	280
2.2.3	Tilannekanteet	281
2.3	GATT 1994:n päämäärän saavuttamisen estyminen	281
3	Menettely	282
	Lähteet	282
	Alaviitteet	283
D GATT 1994, OSA III, ARTIKLAT XXIV - XXXV.		
<i>Kati Kulovesi & Seppo Puustinen</i>		285
Alueellinen yhteistyö (Artikla XXIV)		287
1	Taustaa	287
2	Alueellisten kauppasopimusten aineelliset edellytykset	288
2.1	Yleistä	288
2.2	Oikeudellinen-testi	288

2.2.1	Kriteerit	288
2.2.2	Alueen sisäinen kauppa	289
2.2.3	Kolmasmaakauppa	289
2.3	Taloudellinen-testi	290
2.4	Ylimenokausi	290
2.5	Vuoden 1979 valtuutus päätös	291
3	GATT 1994:n XXIV artiklan tulkintasopimus	291
3.1	Yleistä	291
3.2	Rajoittavuuden arvioiminen	291
3.3	Sidotun tullitason korottaminen	292
4	Alueellisten kauppasopimusten GATT/WTO-tarkastelut	292
4.1	Aineelliset määräykset	292
4.2	Käytäntö	293
5	GATT 1994:n XXIV artikla poikkeusmääräyksenä	294
	Lähteet	294
	Alaviitteet	296
	Velvoitepoikkeukset (Artikla XXV)	299
	Lähteet	300
	Alaviitteet	301
	Hyväksyminen, voimaantulo ja rekisteröiminen (Artikla XXVI)	302
	Myönnytysten osittainen tai täydellinen peruuttaminen (Art. XXVII)	302
	Myönnytysluetteloiden muuttaminen ja tullinalennusneuvottelut (Artiklat XXVIII ja XXVIII bis)	303
1	Taustaa	303
2	GATT 1994:n XXVIII artikla: Myönnytysten muuttaminen tai niistä vetäytyminen	304
2.1	Yleistä	304
2.2	Neuvotteluoikeus	304
2.2.1	Alkuperäinen neuvotteluoikeus	304
2.2.2	”Pääasiallinen toimittaja” ja ”huomattava toimittaja”	305
2.3	Hyvitysneuvottelujen sisältö	306
2.4	Hyvitysneuvottelujen ajoitus	306
2.5	Hyvitysvelvollisuuden sisältö ja vastatoimet	307
3	Muut muutosneuvottelut	307
3.1	Määrätyn teollisuuden perustaminen	307
3.2	Tulliliiton perustaminen	308
3.3	Hyvitysneuvottelut jäseneksi liittymisen yhteydessä	308
4	GATT 1994:n XXVII artikla	308
5	GATT 1994:n XXVIIIbis artikla: tullinalennusneuvottelut	309
	Lähteet	310
	Alaviitteet	310
	Sopimuksen suhde Havannan peruskirjaan (Artikla XXIX)	313
	Muutokset (Artikla XXX)	314
	Lähteet	314
	Alaviitteet	314

Sopimuksesta vetäytyminen (Artikla XXXI)	315
Sopijapuolet (Artikla XXXII)	315
Liittyminen (Artikla XXXIII)	315
Sopimusliitteet (Artikla XXXIV)	315
Sopimuksen soveltamatta jättäminen yksittäisten sopijapuolten kesken (Art. XXXV)	316
Lähde	316
Alaviite	316
E GATT 1994, OSA IV, Artiklat XXXVI-XXXVIII: Kauppa ja kehitys. Kati Kulovesi & Seppo Puustinen	317
1 Yleistä	319
2 Kauppaa ja kehitystä koskevat määräykset GATT-sopimuksessa	319
3 Vuoden 1979 poikkeuslupapäätös	321
4 Vähiten kehittyneet maat	321
5 Muiden liitesopimusten määräykset erillis- ja erityiskohtelusta	322
Lähteet	322
Alaviittet	323
IV MUUT TAVARAKAUPPASOPIMUKSET	
1 Sopimus maataloudesta. Jouko Nieminen	327
1 Johdanto	327
2 Maataloussopimuksen yksityiskohtainen sisältö	333
2.1 Käsitteiden määrittely maataloussopimuksessa	334
2.2 Maataloussopimuksen tuotekate	335
2.3 Myönnytysluetteloiden liittäminen sopimukseen	336
2.4 Markkinoille pääsyä koskevat kysymykset	336
2.5 Erityiset suojalausekemääräykset	337
2.6 Kotimaista tukea koskevat sitoumukset	338
2.7 De minimis -sääntö	338
2.8 Sininen tukilaatikko	338
2.9 Vientitukien käsittely maataloussopimuksessa	339
2.10 Pidättyvyyden osoittaminen	340
2.11 Terveys- ja kasvinsuojelutoimet	341
2.12 Kehitysmaiden erityiskohtelu	341
2.13 Sopimuksen täytäntöönpanon valvonta	342
2.14 Neuvottelut ja riitojen ratkaiseminen	342
2.15 Uudistusprosessin jatkaminen	342
2.16 Maataloussopimuksessa sallitut tuet liitteen 2 mukaisesti	343
3 Maataloussopimuksen täytäntöönpano	344
3.1 Maataloussopimuksen taloudellisista vaikutuksista EU:lle	345
3.2 Uruguayn kierros ja Suomi	348
4 Lopuksi	350
Lähteet	353
Alaviittet	353

2	Sopimus terveys- ja kasvinsuojelutoimista. <i>Kari Bergholm</i>	355
1	Johdanto	355
2	Historia	355
3	Sopimuksen soveltamisala	356
4	Suvereenit oikeudet suojeleluun	357
5	Väärinkäytön estäminen	358
	5.1 Läpinäkyvyys (transparency)	358
	5.2 Syrjimätön kohtelu	359
	5.3 Perusteltu tarpeellisuus	359
	5.4 Kaupan esteiden minimointi	359
	5.5 Samanarvoisuus (equivalency)	359
	5.6 Kansainväliset standardit	360
	5.7 Tarkastustoiminta	360
6	Tekninen apu ja kehitysmaiden erityiskohtelu	361
7	Sopimuksen soveltaminen käytännössä	361
	7.1 Komitea	361
	7.2 Kansainvälinen standardisointi	362
	7.3 Jäsenmaat	363
	7.4 Dohan päätökset	363
8	Riitojen ratkaiseminen	364
	8.1 Yleistä	364
	8.2 Riskinarviointi	364
	8.3 Varovaisuusperiaate	365
	8.4 Hyväksyttävä riskin taso	366
	8.5 Vaihtoehtoiset suojelutoimet	366
	8.6 Perusteettomat erot suojelun tasossa	366
	8.7 Läpinäkyvyys	367
	8.8 Riitojenratkaisun tulosten noudattaminen	367
9	Arviointia	367
	Kirjallisuutta	368
3	Tavarakaupan tekniset esteet. <i>Seppo Puustinen</i>	369
1	Johdanto	369
2	Taustaa	370
3	TBT-sopimuksen aineelliset vaatimukset	370
	3.1 Soveltamisala ja käsitteet	370
	3.2 Perusperiaatteet	371
	3.2.1 Yleistä	371
	3.2.2 Syrjimättömyysperiaate	372
	3.2.3 Oikeutettu tarkoitus	372
	3.2.4 Tarpeeton este kansainväliselle kaupalle	372
	3.2.5 Olosuhteiden muutos	374
	3.3 Kansainväliset standardit	374
	3.4 Vaatimusten vastaavuus ja vastavuoroisuuden tunnustaminen	375
	3.5 Läpinäkyvyys	375
4	Kehitysmaajäsenten erityis- ja erilliskohtelu	376
5	Komiteatyö	376
6	Riitojenratkaisu	377
	Lähteet	378
	Alaviitteet	379

4	Tekstiili- ja vaateustuotteiden kauppa. <i>Seppo Puustinen</i>	383
1	Kauppan vapauttaminen vuoden 2005 alusta	383
2	Taustaa	383
3	Sopimuksen pääpiirteet	385
	3.1 Yleistä	385
	3.2 Alkutila	385
	3.3 MFA-rajoitukset	385
	3.3.1 Sisällyttäminen	385
	3.3.2 Kiintiökorotus	386
	3.4 Muut kuin MFA-rajoitukset	386
	3.5 Siirtymäkauden suojalauseke	387
	3.5.1 Yleistä	387
	3.5.2 Soveltamisen aineelliset edellytykset	387
	3.5.3 Soveltamisen muodolliset edellytykset	387
4	Yleinen markkinoillepääsy	388
5	Kiintiöiden hallinnoiminen	388
6	Toimenpiteet kiertämisen estämiseksi	389
7	Tekstiilitarkkailu	389
8	Arviointia	389
	Lähteet	390
	Alaviitteet	393
5	Tavarakauppa ja investoinnit. <i>Seppo Puustinen</i>	397
1	Johdanto	397
2	Taustaa	397
3	Aineelliset määräykset	398
	3.1 Yleiskielto	398
	3.2 Onko kyseessä investointitoimi?	398
	3.3 Liittyykö investointitoimi tavarakauppaan?	399
	3.4 Onko investointitoimi GATT 1994 III:4 tai XI:1 artiklan vastainen?	399
4	Menettelytapamääräykset	400
5	Investointeihin liittyvät määräykset muissa WTO-sopimuksissa	400
6	Arviointia	401
	Lähteet	403
	Alaviitteet	403
6	Vientitavaran ennakkotarkistus. <i>Seppo Puustinen</i>	405
1	Yleistä	405
2	Tavoitteet	405
3	Sopimuksen pääasiallinen sisältö	406
	3.1 Käyttäjäjäseneden velvollisuudet	406
	3.2 Viejäjäsenen velvollisuudet	407
4	Riitojenratkaisu ja sopimuksen tarkastelu	407
5	Arviointia	407
	Lähteet	408
	Alaviitteet	408
7	Tavarakaupan alkuperäsäännöt. <i>Seppo Puustinen</i>	410
1	Tavaran alkuperä	410
2	Alkuperäsäännöt	410
3	Alkuperäsääntöjen taustaa	411
	3.1 GATT 1947 ja Kioton yleissopimus	411

3.2	Uruguayn kierroksen neuvottelut	414
4	Alkuperäsopimuksen pääasiallinen sisältö	414
4.1	Soveltamisala ja tavoitteet	414
4.2	Siirtymäkauden periaatteet	415
4.3	Siirtymäkauden jälkeiset periaatteet	416
4.4	Alkuperäsääntöjen yhdenmukaistaminen	416
4.4.1	Valmistelutyö	416
4.4.2	Työohjelma	417
4.5	Etuuskohtelualkuperä	418
5	Alkuperäsopimuksen menettelymääräykset	418
6	Arviointia	418
	Lähteet	419
	Alaviittet	422
8	Tuontilisensiointi. <i>Seppo Puustinen</i>	426
1	Taustaa	426
2	Tuontilisensiointisopimuksen pääasiallinen sisältö	426
2.1	Yleistä	426
2.2	Tavoitteet	426
2.3	Yleiset määräykset	427
2.4	Erityiset määräykset	428
2.4.1	Automaattinen tuontilisensiointi	428
2.4.2	Harkinnanvarainen tuontilisensiointi	428
3	Hallinnolliset määräykset	429
4	Arviointia	430
	Lähteet	430
	Alaviitteet	431
V	PALVELUKAUPAN SÄÄNTELY. <i>Seppo Puustinen</i>	433
1	Tausta ja merkitys	435
2	Sopimuksen tavoitteet ja rakenne	435
3	Sopimuksen soveltamisala	438
3.1	Mihin sopimusta sovelletaan?	438
3.2	Mihin sopimusta ei sovelleta?	438
3.3	Mitä tarkoitetaan "palvelukaupalla"?	439
3.4	Mitä tarkoitetaan "jäsenen toimenpiteellä"?	440
3.5	Milloin toimenpide "vaikuttaa" palvelukauppaan?	441
4	Kaikkiin jäseniin sovellettavat yleiset velvoitteet	441
4.1	Johdanto	441
4.2	Yleinen suosituimmuuskohtelu	442
4.2.1	Periaate	442
4.2.2	Poikkeukset	443
4.2.2.1	Yleistä	443
4.2.2.2	Suosituimmuuskohtelua koskevat poikkeusluettelot	443
4.2.2.3	Taloudellinen yhdentyminen	443
4.2.2.4	Työmarkkinoiden yhdentyminen	444
4.2.2.5	Vaatimusten vastavuoroinen tunnustaminen	445
4.3	Läpinäkyvyys	445
4.4	Suojatoimet, valtiontuki ja julkiset hankinnat	445
4.5	Yleiset poikkeukset ja turvallisuuspoikkeukset	446
5	Erityiset sitoumukset	448
5.1	Johdanto	448

5.2	Markkinoillepääsy	448
5.3	Kansallinen kohtelu	449
5.4	Lisäsitoumukset	450
5.5	Sitoumukset ja niiden muuttaminen	450
	5.5.1 Myönnytysluettelot	450
	5.5.2 Myönnytysluetteloiden muuttaminen	451
5.6	Kansallinen sääntely	452
5.7	Monopolit ja muut kilpailua rajoittavat kauppatavat	453
5.8	Rajoitukset maksutaseen turvaamiseksi sekä maksut ja varojen siirrot	453
6	Palvelualakohtaiset erityismääräykset	454
6.1	Ilmakuljetuspalvelut	454
6.2	Rahoituspalvelut	454
6.3	Televiestintä	455
	6.3.1 Televiestintäliite	455
	6.3.2 Muut erityiset sitoumukset	456
6.4	Merikuljetuspalvelut	456
6.5	Luonnollisten henkilöiden liikkuvuus ja asiantuntijapalvelut	456
6.6	Palvelukauppa ja ympäristö	457
7	Palvelukaupan asteittainen vapauttaminen	457
8	Kehitysmaajäsenet	458
9	Institutionaaliset määräykset	459
	9.1 Palvelukauppaneuvosto	459
	9.2 Riitojenratkaisu ja täytäntöönpano	459
10	Arviointia	460
	Lähteet	461
	Alaviitteet	464
VI	TEOLLIS- JA TEKIJÄNOIKEUDET. <i>Ben Rapinoja</i>	471
1	Yleistä	473
2	TRIPSin yleisistä määräyksistä	473
3	TRIPS-sopimuksen peruseriaatteet	474
4	Tekijänoikeus ja lähioikeudet	475
5	Tavaramerkit	476
6	Maantieteelliset merkinnät	478
7	Teollismallit	480
8	Patentit	481
9	Eräät muut immateriaalioikeudet	483
10	Immateriaalioikeuksien täytäntöönpanosta, hankinnasta ja voimassapidosta	484
11	Riitojenratkaiseminen ja loppumääräykset	486
	Alaviitteet	487
VII	RIITOJENRATKAISU. <i>Martin Björklund</i>	489
1	Aluksi	491
	1.1 Päämääriä, periaatteita ja jännitteitä	492
2	Toimijat	495
	2.1 Riitojenratkaisuelin	495
	2.2 Paneelit	497
	2.3 Asiantuntijat	498
	2.4 Valituselin	499

2.5	Välimiesmenettely	500
2.6	Kantaja	500
2.7	Ulkopuoliset ja julkisuus	502
2.8	Amicus-kirjelmät	503
3	Asia	504
3.1	Sopimusrikkomuskanne	504
4	Prosessi	505
4.1	Neuvottelu	505
4.2	Paneelin perustaminen	506
4.3	Prosessisääntöjä	508
4.4	Valitus	509
4.5	Hyväksyminen	510
4.6	Toimeenpano	511
4.7	Vastatoimet	512
5	EY:n ja kansallisen oikeuden suhde WTO-oikeuteen	514
6	Lopuksi – Toimiiko WTO:n riitojenratkaisujärjestelmä hyväksyttävällä tavalla?	516
	Valittuja kirjallisuusviitteitä	519
	Alaviitteet	519
VIII	KAUPPAPOLIITTINEN MAATUTKINTA. <i>Seppo Puustinen</i>	529
1	Tausta	531
2	Päämäärät	531
3	Kauppapoliittinen maatutkinta	531
3.1	Yleistä	531
3.2	Soveltamisala	532
3.3	Säännöllisyys	532
3.4	Menettely	532
4	Arviointia	533
	Lähteet	534
	Alaviitteet	535
IX	USEAMMANKESKISET SOPIMUKSET. <i>Seppo Puustinen</i>	537
1	Taustaa	539
2	Siviili-ilmailualusten kauppa	539
3	Julkiset hankinnat	539
3.1	Taustaa	539
3.2	Tavoitteet	540
3.3	Soveltamisala	541
3.4	Syrjimättömyysperiaate	542
3.5	Menettelytapamääräykset	543
3.5.1	Yleistä	543
3.5.2	Tarjouspyyntömenettely	543
3.5.3	Hankinnan tekniset eritelvät	543
3.5.4	Tarjouskilpailun avaamisen julkistaminen ja hankinnasta päättäminen	544
3.5.5	Valitusmenettely	544
3.6	Riitojenratkaisu	545
3.7	Instituutiot ja jatkoneuvottelut	545
4	Arviointia	546
	Lähteet	547
	Alaviitteet	550

X	WTO JA MONENKESKISEN KAUPPAJÄRJESTELMÄN HAASTEET.	
	<i>Tuomas Tapio</i>	555
1	Johdanto	557
2	Agendan laajentuminen	558
	2.1 Kaupan uudet aiheet	558
	2.2 Kauppa ja investoinnit	560
	2.3 Kauppa ja kilpailu	561
	2.4 Kauppa, ympäristö ja työelämän normit	562
	2.5 Kaupan helpottaminen	564
3	Uusi protektionismi	564
	3.1 Maailmantalouden murros ja kilpailun kiristyminen	564
	3.2 Uudet kaupan esteet	565
4	Uudet toimijat	566
	4.1 Vapaakaupan kritiikki	566
	4.2 Kehitysmaiden aseman muutos	567
5	Kauppajärjestelmän fragmentoituminen	569
	5.1 SDT- ja plurilateraalijärjestelyt	569
	5.2 Alueelliset järjestelyt	570
6	Muutosten vaikutukset kauppajärjestelmän toimintakykyyn	571
7	Lopuksi	573
	Lähteet	575
	Alaviitteet	577
	ASIAHAKEMISTO	580